

På förfrågan från Eliabeth Nilsson, Ljustorp, har jag gjort följande översikt av vår kännedom om klotsporig murkla (*Gyromitra sphaerospora*).

=====

Svengunnar Ryman
museiintendent
Evolutionsmuseet
Uppsala universitet
Norbyvägen 16
752 32 Uppsala

Klotsporig murkla (*Gyromitra sphaerospora*) är funnen i Europa, Asien och Nordamerika. Det är en stor, vacker och lätt igenkännlig svamp, som inte kan vara förbisedd (Holec & Beran 2007), utan verkligen är sällsynt eller mycket sällsynt inom hela sitt utbredningsområde. Dess kända utbredning summeras av Skirgiello 1957, Abbott & Currah 1997, samt av Holec & Beran 2007. Arten är rödlistad i följande europeiska länder: Sverige, Norge, Finland, Tyskland, Polen, Tjeckien, Slovakien och Kroatien (Holec & Beran 2007). Svampen har tidigare oftast gått under namnen *Pseudorhizina sphaerospora* eller *Helvellella sphaerospora* och när den hittades första gången i Tjeckien beskrevs den under namnet *Gyromitra gabretae*, senare ändrat till *Helvellella gabreatae*.

I Sverige är den funnen några få gånger och endast tre svenska fynd är från naturlig miljö. Det första fyndet i naturskog gjordes i Jämtland 1979, i Handog i Lit socken, där svampen växte i anslutning till murkna granstubbar i granskog på ortocerkalk (Gilsenius 1982). Det andra är från Medelpad, från Ångebrännan i Ånge socken, där den hittades på murkna granstubbar i naturskog av Jan-Olof Tedebrand i juni 1999. Det tredje är det nu aktuella från Mjällådalen i Ljustorp socken i Medelpad, där Elisabeth Nilsson hittade över 60 fruktkroppar av svampen på en asplåga i granskog. Lokalen i Mjällådalen kan mycket väl visa sig vara Europas rikaste växtplats.

I övriga Norden är arten funnen på två lokaler i Norge och två i Finland (Hansen & Knudsen 2000, Huhtinen 1981, Torkelsen 1985).

1952 och 1956 hittades svampen i Bialowiezaskogen, ett urskogsområde på gränsen mellan Polen och Vitryssland, där den växte på murken ved i ek-avenboksskog (Skirgiello 1957). Några få fynd föreligger också från bergsområden i Tjeckien och Slovakien: i urskogsområdet Boubínský prales i Sumava i sydvästra Tjeckien där den först hittades 1924 och sedan återfunnits många gånger mellan 1954-2006 på lågor av gran, vitgran och bok, i urskogsområdet Zofínský prales, också i sydvästra Tjeckien, där den hittades på en granlåga 2005 och i nationalparken Velká Fatra i Slovakien där den hittades 1953 (Pouzar & Svrcek 1954, Pouzar 1961, Holec & Beran 2007). Det föreligger också tre äldre fynd från delrepubliken Marij El i västcentrala Ryssland (Skirgiello 1957). Enligt Holec & Beran 2007 är svampen också funnen i en tallskog i Tyskland, på två lokaler i Schweiz (Rahm 1979, Stappung 1985), i Litauen och i Kroatien.

Svampen beskrevs ursprungligen från USA 1875 där den i huvudsak är funnen på lövved (mest björk) i de nordöstra delstaterna, i området kring de stora sjöarna (Smith & Smith 1973) samt i västra Montana. Den är också funnen i sydcentrala och sydöstra Kanada (Abbott &

Currah 1997, Pomerleau 1980), i Kaukasus och nära Irkutsk i Sibirien (Holec & Beran 2007) samt i Japan (Imai 1954, Skirgiello 1957).

Det faktum att arten återkommit flera gånger i urskogsområdet Boubínský prales i Tjeckien, gör att man har anledning att tro att den skulle kunna göra detta också i Mjällådalen om området inte avverkades utan helst avsattes som naturreservat.

Det förtjänar också att påpekas att de två fyndorterna i Tjeckien inte bara anses som de mest värdefulla mykologiska lokalerna i Tjeckien utan i hela Centraleuropa. De är Tjeckiens bäst bevarade bergsurskogar, orörda och lämnade till fri utveckling sedan 1858 resp. 1838 (Holec & Beran 2007).

Refrenser:

Abbott, S.E. & Currah, R.S. 1997: The Helvellaceae: Systematic revision and occurrence in Northern and Northwestern North America. *Mycotaxon* 62: 1-125.

Gilsenius, B. 1982: *Pseudorhizina sphaerospora* (Peck) Pouzar funnen i Jämtland. Göteborgs svampklubb, årskrift 1981: 57-59.

Hansen, L. & Knudsen, H. (eds.) 2000: Nordic Macromycetes Vol. 1. Ascomycetes. Copenhagen.

Holec, J. & Beran, M. 2007: Distribution, ecology and fructification of a rare ascomycete, *Pseudorhizina sphaerospora*, in the Czech Republic and its habitats in Europe. *Czech Mycol.* 59: 51-66.

Huhtinen, S. 1983: Finish records of discomycetes: *Pseudorhizina sphaerospora* and *Poculum sydowianum*. *Karstenia* 23: 10-12.

Imai, S. 1954: Elvellaceae Japoniae. *Science Report Yokohama Nat. University* 2: 1-35.

Pomerleau, R. 1980: Flore des champignons au Québec. Ottawa.

Pouzar, Z. 1961: The taxonomical value of *Helvellella gabretae* (Kavina) Pouz. et Svr. *Ceska Mykol.* 15: 42-47.

Pouzar, Z. & Svrcek, M. 1954: Uchacovec sumavsky – *Helvellella gabretae* (Kavina) Pouz. & Svr. na Slovensku. *Ceska Mykol.* 8: 170-172.

Rahm, E. 1970: Über einige Rhizinaceae aus dem Hochtal von Arosa. *Schw. Z. Pilzkunde* 48: 77-87.

Skirgiello, A. 1957: *Helvellella sphaerospora* (Peck) Imai en Pologne. *Acta Soc. Bot. Poloniae* 26: 309-317.

Smith, H.V. & Smith, A.H. 1973: How to know the non-gilled fleshy fungi. Dubuque, Iowa.

Stappung, L. 1985: *Pseudorhizina sphaerospora* (Peck) Pouz. *Schw. Z. Pilzkunde* 63: 134-136.

Torkelsen, A.E. 1985: *Pseudorhizina sphaerospora* – a rare, beautiful fungus of early summer. *Agarica* 6: 358-362.